

Podgorica, 25.05.2012.

DVADESETOGODIŠNJICA ZLOČINA PROTIV IZBJEGLICA BEZ SPOMENIKA I DANA SJEĆANJA

Ovih dana navršava se 20 godina od ratnog zločina deportacije izbjeglica iz Bosne i Hercegovine koji su 1992. godine nezakonito uhapšeni i zatim deportovani iz Crne Gore. Na ovaj način je najmanje 66 izbjeglica bošnjačke nacionalnosti predato njima neprijateljskoj vojsci bosanskih Srba u BiH, a samo 12 deportovanih osoba je uspjelo da preživi mučenje u koncentracionim logorima, dok se za mnoge još nije utvrdilo ni gdje su im posmrtni ostaci.

Prošle godine, u ovo vrijeme, podnijeli smo dvije inicijative. Prvu, prema Skupštini Crne Gore, upućenu predsjedniku Skupštine Ranku Krivokapiću i svim šefovima poslaničkih klubova, **da se 27. maj proglasi Danom sjećanja na žrtve deportacije izbjeglica 1992. godine iz Crne Gore.** Drugu, prema Vladi Crne Gore, upućenu Igoru Lukšiću, predsjedniku Vlade, Ivanu Brajoviću, ministru unutrašnjih poslova i Branislavu Mićunoviću, ministru kulture, kao i Skupštini Opštine Herceg Novi, upućenu Dejanu Mandiću, predsjedniku Skupštine – **da se podigne spomen obilježje žrtvama deportacije izbjeglica 1992. godine ispred objekta Uprave policije u Herceg Novom.** Dodatno, ove godine je upućena i inicijativa da crnogorska policija uputi izvinjenje zbog primjene policijskih ovlašćenja tokom deportacije izbjeglica iz BiH.

Sve inicijative zasnovali smo na načelima ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava, a posebno na Rezoluciji Generalne skupštine UN 60/147 „Osnovna načela o pravu na pravni lijek i reparacije za žrtve teških kršenja međunarodnog prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava“, kao i na crnogorskom pravnom okviru. (Prošlogodišnje inicijative dostavljamo u prilogu.)

Kod prve dvije inicijative, odmah sjutra dan po njihovom podnošenju, obaviješteni smo putem medija o pozitivnoj reakciji predstavice Vlade, portparolke Ministarstva kulture Danice Nikolić. Ona je tada saopštila da će ”i Ministarstvo kulture i kolege iz drugih resora učiniti sve da se to spomen obilježje što prije završi”. Predsjednik Skupštine Ranko Krivokapić je, takođe, javno podržao našu inicijativu za uspostavljanje dana sjećanja. Međutim, dalje radnje nijesu preduzele ni Vlada ni Skupština.

U međuvremenu, predsjednik Vlade Igor Lukšić je 11. jula 2011. otvorio «spomenik svim žrtvama ratova 1991-2001» Iako poštujemo namjeru odavanja počasti svima, smatramo neprimjerenim i beskorisnim sve žrtve gurnuti pod isto, bezimeno obilježje,

koje ne saopštava baš ništa o tome što se u toj deceniji dogodilo, ko su te žrtve i ko je za njih odgovoran. Zbog toga se podignuti spomenik u julu prošle godine ni na koji način ne može smatrati odgovorom na našu inicijativu.

Godinu dana poslije naših inicijativa, Crna Gora dočekuje dvadeset godina od zločina deportacije bez spomenika i dana sjećanja na žrtve tog zločina.

Dvadesetogodišnjicu obilježava sistemski otpor institucija sistema da obezbijede potpune reparacije za žrtve, koje, prema gore pomenutoj Rezoluciji UN, pored već obezbijedenog obeštećenja žrtava, uključuju i utvrđivanje individualne krivične odgovornosti svih odgovornih za ovaj zločin, kao i komemoraciju i odavanje počasti žrtvama. Ništa nije preduzeto ni da se ova pitanja koja su sastavni dio obrazovanja o ljudskim pravima uvrste u obuke vojnih, policijskih i pravosudnih organa, što je važan element reparacija za žrtve u cilju spriječavanja ponavljanja zločina.

„Nove generacije treba da čuju ono što im starije generacije odbijaju reći“, rekao je jednom **Simon Wiesenthal**, čovjek koji je preživio nacističke logore i svoj život posvetio istraživanju i dokumentovanju zločina i identifikovanju njihovih izvršilaca. Izbjegavanje da se na ovaj način oda pošta nespornim žrtvama, kao i još uvijek nezavršeni sudski procesi, bacaju tamnu mrlju na posvećenost donosilaca odluka u Crnoj Gori da se djelotvorno bave suočavanjem sa prošlošću i grade funkcionalnu demokratiju zasnovanu na vladavini prava.

Naša građanska odgovornost je i uspostavljanje kulture sjećanja, kao putokaza dalje društvene katarze i preduslova za dostizanje tako često i rado pominjanih evropskih vrijednosti i standarda. Memorijalizacija zločina, od strane države Crne Gore, koja je jedan vid zadovoljenja pravde prema žrtvama, ne isključuje obavezu da se pravdi privedu oni koji su za ovaj zločin pojedinačno odgovorni. Dio iste odgovornosti je i obilježiti mjesto sa kojeg su autobusi sa deportovanim izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine krenuli i svake godine se podsjetiti dana kada je to učinjeno. Nastavićemo da podsjećamo i insistiramo da se institucionalizacijom sjećanja na žrtve izbjegnu dnevno političke banalnosti, koje zamagljuje suštinu zločina koji su državni službenici Crne Gore izvršili prema najmanje 66 ljudi i porodica prije dvadeset godina.

Tea Gorjanc-Prelević, izvršna direktorka NVO "Akcija za ljudska prava"

Daliborka Uljarević, izvršna direktorka NVO "Centar za građansko obrazovanje"

Aleksandar Zeković, član Savjeta za građansku kontrolu rada policije

Ljupka Kovačević, koordinatorka NVO "Anima"